

Daavidista Goljatiksi – 50 vuotta S2-historiaa

Eila Hämäläinen: *Suomi vieraana ja toisena kielenä Helsingin yliopistossa. Viisi ensimmäistä vuosikymmentä.* Kakkoskieli 8. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. Helsinki. 2017. 101 s. + liitteet 97 s. ISBN 978-951-51-3969-6.

Suomi vieraana ja toisena kielenä (S2) -alan tutkimusta on käsitelty useissa teoksissa. Suni, Lomaa ja Aalto (1996) esittelevät suomi toisena ja vieraana kielenä -alan julkaisuja 1960–1990-luvuilla. Uudempaan tutkimukseen 1990-luvulta 2000-luvulle voi tutustua Maisa Martinin (2007a) artikkelissa. Suomen kielen ja kulttuurin tutkimusta ulkomailla on lisäksi esitellyt Kirsti Siitonen (1997), ja Siitonen ja Päivi Paukku (1997) ovat koonneet listan ulkomaisissa yliopistoissa tehdyistä Suomen kielen ja kulttuurin opinäytetöistä. S2-opetuksen kehitymisestä ja laajenemisesta suomalaisissa yliopistoissa ei kuitenkaan ole ollut olemassa samanlaisia laajoja selvityksiä, lukuun ottamatta Martinin (2007b) artikkelia Jyväskylän kielikeskuksen S2-opetuksen roolista ja kehityksestä. Tätä puutetta paikkaa toissa vuonna julkaistu Eila Hämäläisen teos *Suomi vieraana ja toisena kielenä Helsingin yliopistossa: Viisi ensimmäistä vuosikymmentä*.

Hämäläisen teos on selvitys Helsingin yliopiston suomi toisena ja vieraana kielenä -opetuksen vaiheista vuodesta 1952 vuosituhannen vaihteeseen saakka. Teoksessaan Hämäläinen käyttää nimitystä suomen kielen ulkomaalaisopetus, joka oli Helsingin yliopistossa virallisesti käytössä 1990-luvulle asti. Teos alkaa johdannolla, jossa esitellään lyhyesti suomi vie-

raana kielenä -opetuksen alkutaivalta ennen S2-opetuksen aloittamista Helsingin yliopistossa. Lukijalle selviää, että Turun Akatemiassa opetettiin suomea joitain vuosia jo 1700-luvulla ja että ensimmäinen suomen kielen lehtoraatti perustettiin Tarttoon vuonna 1803. Teoksen seuraavat viisi lukua keskittyvät kuvaamaan opetuksen kehitystä Helsingin yliopistossa vuosikymmenittäin 1950-luvulta alkaen. Kahdessa viimeisessä luvussa esitellään vielä erikseen suomi vieraana ja toisena kielenä -opetuksen opiskelijamääriä ja esiintymistä mediassa vuodesta 1952 vuosituhannen vaihteeseen. Lisäksi teoksessa on lähes sata sivua liitteitä, jotka tarjoavat lukijalle mahdollisuuden tutustua Helsingin yliopiston kokousmuistioihin ja muihin S2-opetuksen kehitykseen liittyviin dokumentteihin.

Suomen opetuksen alkutaival

Teoksen toisessa luvussa käsitellään S2-opetuksen aloittamista Helsingin yliopistossa vuonna 1952. S2-opetusta perustettiin sillä, että kurssien avulla voitiin mainostaa Suomea ulkomaalaisopiskelijoille, joista voi valmistumisen jälkeen tulla tärkeitä Suomen edustajia kotimaissaan. S2-opetuksen alun ajoittuminen olympiavuoteen ei ollut sattumaa, sillä historiallis-kielitieteellisen osaston kokousmuistiossa arveltiin tämän lisäävän ulkomaalaisten kiinnostusta suomen kieltä kohtaan. FM Elsa Maria Vuorinen palkattiin opettamaan ensimmäistä suomen kurssia ulkomaalaisopiskelijoille. Apukielenä käytettiin englantia. Opetusta oli neljä tuntia viikossa, ja kurssille osallistui noin 20 opiskelijaa.

Kolmannessa luvussa siirrytään 1960-luvulle, jolloin suomen kielen kurseja alettiin pitää käyttäen myös saksaa apukielenä. Kurssin opettajaksi valittiin englannin kielen maisteri Marja-Liisa Steiner. Vuorisen tilalle tuli suomea, saksaa ja englantia opiskellut filosofian kandidaatti Maija-Hellikki Aaltio. Opetusta oli nyt 5–6 tuntia viikossa. Aaltio oli aiemmin opettanut suomea Yhdysvalloissa ja laatinut siellä ollessaan oppimateriaaleja. Steiner laati ensimmäisen saksankielisen oppikirjan *Finnish für Sie*, joka julkaistiin vuonna 1971. 1960-luvulla S2-opiskelijoiden määrä Helsingin yliopistossa nousi noin 150 opiskelijaan ja opetustuntien määrä kohosi muutamalla viikkotunnilla.

Neljännessä luvussa kuvataan suomen kielen ulkomaalaisopetuksen laajenemista 1970-luvulla. Opiskelijoiden määrä oli lisääntynyt huomattavasti, ja tarvittiin uusia opettajia. Ensin palkattiin tuntiopettajaksi Seija Aalto antamaan opetusta 20 tuntia viikossa. Tämän jälkeen palkattiin Katri Meriö (nyk. Karasma) ja Arto Ingervo hoitamaan kumpikin omaa puolikastaan suomen kielen yliopistonlehtorin määräaikaisesta virasta, jota Aaltio ja Steiner olivat aiemmin hoitaneet. Vuonna 1973 perustettiin alan ensimmäinen vakituinen virka. Viran sai Olli Nuutinen, mutta hänen poissa ollessaan virkaa hoiti Eila Hämäläinen.

Uusi oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri syntyä

1970-luvulla suomen kielen ulkomaalaisopetukseen ilmestyi yhä useampia S2-alan vaikuttajia, kuten Anneli Lieko, Maria Vilkkuna, Hannele Jönsson (nyk. Jönsson-Korhola), Marja-Leena Miettinen ja Leena Silfverberg. Suomen kielen laitoksella teki opetusresurssien lisäämiseksi useita anomuksia sekä yliopiston johdolle että opetusministeriölle; yhdellä suomen kielen ulkomaalaiskurssilla saattoi olla jopa 95 opiskelijaa. Suomen kielen kurssien li-

säksi ulkomaalaisopiskelijoille haluttiin tarjota tutkinto-opintoja, minkä seurauksena vuonna 1976 perustettiin uusi oppiaine Suomen kieli ja kulttuuri (Skk). Ulkomaalaisopetus sai omat tilat yliopiston päärakennuksen pohjakerroksesta.

Viidennessä luvussa kuvataan 1980-luvun tutkinto-uudistuksia, joiden myötä suomen ja ruotsin kielen kurssit kuuluivat kaikille pakollisiin yleisopintoihin. Ulkomaalaisopiskelijoille alettiin pitää orientaatiokurssia, jonka päätteeksi oli diagnostinen koe. Sen perusteella opiskelijat ohjattiin eritasoisille suomen kielen kursseille. Tutkintouudistus johti osaltaan kasvaviin opiskelijamääriin, ja osaa suomen kielen kursseista alettiin järjestää kielikeskuksessa. Kurssien opiskelijamäärät olivat kuitenkin erittäin suuria, jopa 80 henkeä, ja uusia määrärahoja kursien jatkamiseen haettiin lukukaudesta toiseen. Toiminnan keskittämiseksi suomen kielen ulkomaalaisopetus siirrettiin vuonna 1987 takaisin suomen kielen laitokselle. Samalla ulkomaalaisopetus sai oman toimistosiihteerin. Vuonna 1988 Suomen kieli ja kulttuuri -oppimäärä laajeni 35 opintoviikon laajuiseksi entisen 15 opintoviikon sijaan. Oppiaineesta alettiin myös tarjota opettajankoulutusta suomi toisena ja vieraana kielenä -alalle suuntautuville ja sillä jo toimiville. Vuonna 1989 opiskelijamäärät kasvoivat edelleen, ja oppiaine siirtyi suurempiin tiloihin päärakennuksen uuden puolen viidennen kerrokseen vuonna 1989.

Kuudennessa ja laajimmassa luvussa kuvataan suomen kieli toisena ja vieraana kielenä -opetuksen suurta laajenemista 1990-luvulla. Euroopan unioniin liittymisen myötä yliopiston paine kansainvälistyä vaikutti myös suomen kielen opetukseen. Vuonna 1991 käynnistettiin projektiluontoinen yhteistyöhanke suomen kielen ulkomaalaisopetuksen ja opettajankoulutuksen kehittämiseksi. Hankkeen loppuraportin tukemana suomen kielen ulkomaalaisopetukseen esi-

tettiin vuonna perustettavaksi apulaisprofessorin ja assistentin virat. Vuonna 1995 professoriksi valittiin Jyrki Kallio-koski ja assistentiksi Salla Kurhila. Virat vakinaistettiin vuoden 1998 alusta. Jyrki Kallio-koski jatkoi professorina, ja assistentiksi valittiin Henna Makkonen-Craig. 1990-luvulla suomen kielen ulkomaalaisopetuksessa toimi neljä lehtoria ja kolme päätoimista tuntiopettajaa sekä kokopäiväinen toimistos sihteeri. Suomen kieli ja kulttuuri -oppiaine laajeni syksyllä 1994, jolloin opintotarjontaan lisättiin syventävät opinnot. Oppiaineen ensimmäinen pro gradu -tutkielma valmistui vuonna 1996. Nopeasti kohoavan opiskelijamäärän vuoksi pidettiin keväällä 1998 ensimmäinen valintakoe Suomen kieli ja kulttuuri -oppiaineeseen.

Teoksen seitsemännessä luvussa esitellään Helsingin yliopiston ulkomaalaisopiskelijoiden määriä. Ulkomaalaisia opiskelijoita oli Helsingin yliopistossa vuonna 1965 lähes sata, vuonna 1975 yli 300, vuonna 1985 lähemmäs 500 ja vuonna 1995 jo yli 1 200. Suomen peruskursseilla opiskelijoita oli 1960-luvulla parisensikymmentä, 1970-luvulla määrä lähenteli neljääkymmentä ja 1980-luvulla kuuttakymmentä. Suomen kieli ja kulttuuri -oppiaineen opiskelijamäärät ovat kasvaneet vuoden 1982 noin 25 opiskelijasta vuoden 2001 580 opiskelijaan.

Viimeisessä luvussa käsitellään Helsingin yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksen näkyvyyttä mediassa. Eniten aihetta on Hämäläisen mukaan käsitelty yliopiston sisäisissä medioissa, muun muassa *Yliopisto-* ja *University Circle* -lehdissä. Yksittäisten esimerkkien kirjo on kuitenkin suuri, Virittäjästä Suomen Kuvalehteen. Lehtiartikkeleiden aiheet ovat vaihdelleet suomen kielen henkilöstön ja opintojen esittelystä suomen kielen kansainväliseen asemaan Helsingin yliopistossa. S2-tutkimusta on luonnollisesti julkaistu laajasti suomalaisissa ja ulkomaalaisissa tiedelehdissä.

Lopuksi

Suosittelen Hämäläisen teosta kaikille, jotka ovat kiinnostuneet suomi vieraana ja toisena kielenä -alan historiasta ja taustoista. Teos toimii hyvin alan eri vuosikymmenten käsikirjana, josta voi halutessaan tarkastaa, mitä alalla on tapahtunut. Hämäläinen esittelee suomen kielen vaihteita seikkaperäisesti, pöytäkirja- ja muihin merkintöihin tukeutuen. Vaikka useat lainaukset historiallisista dokumenteista paikoitellen heikentävät teoksen luettavuutta, perinpohjainen taustamateriaalin käyttö ja useat liitteet, joiden kautta lukija pääsee itse sukeltamaan historiaan, luovat kehukset, joihin Hämäläinen oman kokemuksensa pohjalta maalaa kiinnostavan kuvan suomen kielen ulkomaalaisopetuksen 50-vuotisesta taipaleesta. Melkein sata sivua liitteitä tarjoaa myös lisätietoja Helsingin yliopiston suomen kielen ulkomaalaisopetuksesta varsinaisen tekstin lisäksi. Kirjaa lukiessa saa itse elävästi elää ne monet vaiheet, anomukset ja selvitykset, joita on vaadittu, että suomen kieli toisena ja vieraana kielenä -opetus elää tänä päivänä vahvana Helsingin yliopistossa. Kirja tarjoaa myös katsauksen siihen, kuka on kukin S2-alalla, vaikkakin vain Helsingin yliopiston näkökulmasta.

LEENA MARIA HEIKKOLA
l.m.sukunimi@iln.uio.no

Kirjoittaja on tutkijatohtori Senter for fler
språklighet -huippuyksikössä Oslon yliopistossa.

Lähteet

- MARTIN, MAISA 2007a: A square peg into a round hole? Fifteen years of Finnish as a second language research. Nordand. – *Nordisk Tidsskrift for andrespråksforskning* 12 s. 63–86.
- 2007b: Kakkoskieli keskuksessa. – Maija Kalin, Timo Nurmi, Anne Räsänen (toim.), *Kirjomme kielillä. Jyväskylän*

- yliopiston kielikeskus 30 vuotta – Tapestry of teaching. University of Jyväskylä Language Centre 30 Years* s. 132–140. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kielikeskus.
- SIITONEN, KIRSTI 1997: Suomen kielen ja kulttuurin tutkimus ulkomaisissa yliopistoissa. – Anna-Maija Raanamo & Paula Tuomikoski (toim.), *Kielisillan rakentajat. Katsaus ulkomaanlehtori- ja kielikurssitoimintaan ja toiminnan arviointi* s. 52–60. Helsinki: Edita.
- SIITONEN, KIRSTI – PAUKKU, PÄIVI 1997: Ulkomaisissa yliopistoissa tehtyjen Suomen kielen ja kulttuurin opinnäytteiden bibliografia 1980–1995. – Anna-Maija Raanamo & Paula Tuomikoski (toim.), *Kielisillan rakentajat. Katsaus ulkomaanlehtori- ja kielikurssitoimintaan ja toiminnan arviointi* s. 235–286. Helsinki: Edita.
- SUNI, MINNA – LATOMAA, SIRKKU – AALTO, EIJA (toim.) 1996: *Kolmen vuosikymmenen satoa. Suomi toisena ja vieraana kielenä -alan bibliografia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.